

Nr 16.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; given Stockholms slott den 20 september 1939.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, att antaga härvid fogade förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.,

dels ock att samtycka till att Kungl. Maj:t vid utfärdande av lag i ämnet meddelar sådant förordnande, som i lagen avses, att gälla tills vidare.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Fö r s l a g

till

L a g

angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, för viss tid eller tills vidare, att utfästelse, som innebär inskränkning i friheten att till riket införa eller ur riket utföra eller inom riket förfoga över varor eller att fortskaffa eller eljest befordra varor till eller från riket eller inom riket, skall, där inskränkningen är eller kan antagas vara av beskaffenhet att tjäna främmande makts intresse, icke vara gällande med mindre tillstånd till utfästelsen lämnats.

Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

2 §.

Tillstånd, som i 1 § sägs, lämnas, för särskilda fall eller i därom utfärdade kungörelser, av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigar.

3 §.

Handlar någon i strid mot en för honom gällande utfästelse, som avses i denna lag, straffes med dagsböter eller fängelse i högst ett år. Samma lag vare, där någon, som genom utfästelse, varom här förmäles, förbundit sig att icke utföra vara till utlandet eller visst främmande land, gör försök att i strid mot utfästelsen utföra varan.

Har den brottslige eller annan, för vilkens räkning sådan åtgärd vidtagits, därav haft vinst, må han förpliktas utgiva det belopp, vartill vinsten högst kan skattas, eller det mindre belopp som finnes skäligt; dock att denna påföljd icke ådömes den, som genom samma handling gjort sig förfallen till straff för olovlig varuutförsel eller försök därtill och, enligt vad därom är stadgat, förverkat varan eller dess värde.

4 §.

Den, som under tid, då förordnande jämlikt 1 § är gällande, genom att lämna underrättelse om egen eller annans verksamhet eller främja inhämtande av sådan underrättelse medverkar till övervakning rörande sådan in- eller utförsel eller förfogande över eller befordran av varor, som i 1 § omförmäles, skall, där övervakningen utövas av främmande makt eller gärningsmannen insatt eller bort kunna inse, att den är av beskaffenhet att tjäna främmande makts intresse, dömas till dagsböter eller fängelse i högst ett år, såframt ej gärningen i 8 kap. strafflagen är belagd med svårare straff.

Har åtgärden vidtagits med stöd av lag, handelsbruk eller annan sedvänja, eller har den som vidtog åtgärden handlat i överensstämmelse med anvisning, som för visst fall eller eljest meddelats av Konungen eller av myndighet, som enligt Konungens förordnande är därtill behörig, eller har han allenast på brukligt sätt bevakat rätt eller utfört talan eller har han av annan sådan anledning ägt fog för gärningen, skall vad i första stycket stadgas icke äga tillämpning.

5 §.

Begår någon brott, som i 3 eller 4 § sägs, andra gången eller oftare, vare straffet fängelse eller straffarbete i högst två år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till dagsböter dömas.

6 §.

Åtal för brott mot denna lag må icke anhängiggöras med mindre justietiekanslern därtill lämnat tillstånd.

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom vad den brottslige eller annan förpliktas utgiva jämlikt 3 § andra stycket tillfalla kronan.

8 §.

Denna lag äger icke tillämpning å främmande makts beskickning här i riket, ej heller å konsulära tjänstemän, vilka äro i främmande makts tjänst här anställda och äro dess undersåtar samt icke här i riket driva handel eller annan näring.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1941. Förordnande, som meddelats jämlikt denna lag, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet. Vad i lagen stadgas i fråga om sådant under tiden för lagens giltighet begånget brott, som i lagen avses, skall äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Meddelas vid utfärdande av denna lag förordnande, varom däri stadgas,

varde i lagen avsedd utfästelse, som givits före lagens ikraftträdande men efter den 20 september 1939, icke gällande, med mindre tillstånd enligt denna lag sökes inom trettio dagar efter det lagen trätt i kraft samt sökt tillstånd varder beviljat eller ock inom tid, som nu sagts, tillstånd lämnats i därom utfärdad kungörelse. Har tillstånd till utfästelsen lämnats, skall i fråga om handling, som därefter i strid mot utfästelsen företages, vad i 3 § samt 5—7 §§ stadgas äga tillämpning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 september 1939.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för utrikes- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *lagstiftning angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.* samt anför därvid:

»I början av det förra världskriget gjorde sig utländskt inflytande i stigande omfattning gällande inom det svenska näringslivet. Vissa av de krigsförande makterna sökte genom garantiförbindelser mot reexport och andra privata överenskommelser binda svenska importörer m. fl. samt genom åtgärder av olika slag övervaka det svenska varuubyttet. För att bringa dylika överenskommelser under statlig kontroll samt försvåra främmande övervakning av vårt näringsliv vidtogs de svenska statsmakterna år 1916 vissa lagstiftningsåtgärder.

1916 års s. k. krigshandelslag.

För 1916 års riksdag framlades förslag (prop. nr 84) till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. Sedan förslaget med vissa ändringar godtagits av riksdagen (se sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1) utfärdades den 17 april 1916 en lag med nämnda rubrik, den s. k. krigshandelslagen (Sv. förf.-saml. nr 103).

Lagen, som enligt promulgationsbestämmelserna skulle äga tillämplighet till den 1 april 1917, prolongerades vid flera tillfällen samt upphörde att gälla först med utgången av februari 1920. I lagens 2 § vidtogs en mindre ändring år 1917 (Sv. förf.-saml. nr 111).

Beträffande de närmare motiven till 1916 års lagstiftning och dennas grundlinjer anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet vid förslagets remitterande till lagrådet i huvudsak följande:

De utomordentliga förhållanden, som det pågående kriget medfört, hava i många hänseenden föranlett inskränkningar i de enskildas handlingsfrihet i ekonomiska ting långt utöver och i andra riktningar än som före kriget ansetts nödvändigt. Sådana inskränkningar hava visat sig erforderliga

även från den synpunkten, att handlingsfriheten kan i vissa fall innebära en fara för staten i dess förhållande till främmande makter. Detta gäller i fråga om utfästelser, vilka av näringsidkare här i riket eller korporationer av sådana avgivas till främmande makt eller eljest äro av beskaffenhet att tjäna dess intresse samt avse införsel, utförsel eller förfogande över varor inom riket eller befordrande till eller från eller inom riket av varor. Sådana utfästelser kunna nämligen, om de förekomma i större omfattning, binda landets handelspolitik lika verksamt, som om överenskommelse träffats med den svenska staten själv. Det måste anses såsom en fara, att enskilda personers handlingssätt, vare sig avsiktligt eller därför att ekonomiska vinstmöjligheter verka i en viss riktning, blir bestämmande för frågor, som på grund av sin beskaffenhet och vikt äro i eminent mening statsangelägenheter.

Faran är icke begränsad till den nuvarande situationen, utan de skadliga verkningarna kunna även sträcka sig till framtiden. Vad än kan tänkas följa efter det nuvarande krigstillståndet, bör den möjligheten förebyggas, att landet i handelspolitiskt avseende finner sig bundet på grund av åtgöranden från enskilda personer, vilkas förmåga att rätt bedöma förhållandena och vilja att främst komma till ett för landet gott resultat äro undandragna den ansvariga statsmyndighetens kontroll. — — — — —

Utredningen har givit vid handen, att svårigheter föreligga att genom på förhand uppställda kännetecken bestämt avgränsa de utfästelser, som enligt ovan angivna synpunkter strida mot landets intressen. I stället hava anordningar föreslagits, som åsyfta att bringa de utfästelser, vid vilka fara i nu nämnda avseende kan föreligga, in under en av staten anordnad kontroll, med uppgift att avgöra, huruvida fara i det särskilda fallet är för handen. De områden av näringslivet, där erfarenheten ådagalagt behovet av lagbestämmelser i denna riktning, torde vara handel, industri, rederirörelse och spedition; och förslaget föreskriver, att varje utfästelse, vilken på dessa områden medför sådan inskränkning i enskildas handlingsfrihet, som kan antagas vara av beskaffenhet att tjäna främmande maktens intresse skall för att äga giltighet hava underkastats prövning av statsmyndighet och av densamma godkänts.

Erfarenheten lär hava visat, att i en del fall utfästelser, som av svenska näringsidkare avgivits till främmande makt eller eljest i dess intresse, blivit överträdade. Överträdande av utfästelser, vilka blivit av vederbörande svensk myndighet sanktionerade såsom giltiga och med landets intressen överensstämmande, bör på grund av dess för landet skadliga följder förhindras genom verksamt straffhot.

Det skulle emellertid ingalunda vara tillräckligt att taga hänsyn allenast till utfästelsers avgivande. Även på annat sätt kunna på näringslivets område enskilda med främmande makt träda i allmänskadlig förbindelse. En främmande stat kan vinna en maktställning inom vårt land ej blott genom att binda näringsidkarna genom utfästelser, utan även genom att förvärva en sådan ställning till dem eller andra landets invånare, att det egna landet och dess intressen otillbörligen trängas åt sidan. En fara härför föreligger, om här i landet en vidsträckt kontrollerande verksamhet direkt eller indirekt utövas av främmande makter. En sådan kontroll kan ock, när den särskilt riktar sig mot näringsidkarna, leda till en grundlig kännedom hos den främmande makten om det kontrollerade näringslivets detaljer, som icke kan anses förenlig med landets eller de enskilda näringsidkarnas intressen, vare sig under nuvarande omständigheter eller för framtiden. Den fara, som ligger uti en övervakning av ifrågavarande slag från främmande maktens sida, skulle uppenbarligen icke undanröjas genom att överenskommelser därom

förklaras ogiltiga. En sådan övervakning verkställes eller medgives av enskilda i många fall, utan att någon utfästelse därom föreligger, stundom endast i förhoppning att beträffande den egna affärsverksamheten kunna övertyga den främmande makten, att dess föreskrifter blivit åtlydda.

Det synes mig, med hänsyn till sakens vikt, nödvändigt, att en övervakningsverksamhet av nu omfördäld art hejdas genom straffbestämmelser mot dem, som understödja densamma. Erinras må, att där staten godkänner av svenska näringsidkare givna utfästelser, de äro enligt förslaget straffskyddade, och att detta är ett både för svenska staten värdigare och för vederbörande främmande makter i längden förmånligare sätt att få utfästelsens uppfyllande säkerställt än åtgärder, som sluta i ett vitt utgrenat handels-spionage.

Den föreslagna lagstiftningen medför ock ett rättvist skydd för de näringsidkare, som vilja iakttaga ett fullt lojalt handlingssätt gentemot det egna landet. Att underkasta sig främmande makts villkor, även där det egna landet därigenom skadas, kan förvisso under nuvarande förhållanden för den enskilde näringsidkaren medföra vissa ekonomiska fördelar. Vid sådant förhållande ligger det nära till hands, att även mera samvetsömma näringsidkare i följd av konkurrensen småningom dragas längre på eftergifternas väg, än de själva önska. Ett förhindrande av denna påverkan ligger således ej mindre i de enskilda näringsidkarnas intresse än i statens.

Enligt 1 § i 1916 års lag ägde Konungen, därest Sverige befunne sig i krig eller krigsfara eller här eljest rådde utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, förordna, att utfästelse, som innebure inskränkning i friheten att till riket införa eller ur riket utföra eller inom riket förfoga över varor eller att fortskaffa eller eljest befordra varor till eller från riket eller inom riket, skulle, därest inskränkningen vore eller kunde antagas vara av beskaffenhet att tjäna främmande makts intresse, icke vara gällande med mindre tillstånd meddelats till utfästelsen. Tillstånd skulle meddelas, för särskilda fall eller i kungörelser, av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat.

En utfästelse, som icke erhöill dylikt godkännande, fränkandes sålunda giltighet.

För att säkerställa, att de utfästelser, som vederbörigen godkändes, skulle hållas, och för att göra dittills förekommande klausuler om viten och bankgarantier samt om rätt till främmande kontroll överflödiga, stadgades kriminellt ansvar för brytandet av godkänd utfästelse. Genom en lagändring år 1917 infördes straff även för det fall, att någon, som genom utfästelse förbundit sig att icke utföra vara till utlandet eller visst främmande land, gjorde försök att i strid mot utfästelsen utföra varan.

Hade gärningsmannen eller annan, för vilkens räkning den otillåtna åtgärden vidtagits, därav haft vinst, skulle han vara pliktig utgiva det belopp, vartill vinsten högst kunde skattas. Denna påföljd skulle dock icke ådömas den som genom samma handling gjort sig förfallen till straff för olovlig varuutförsel eller försök därtill och till följd därav förverkat varan eller dess värde.

Föredragande departementschefen yttrade rörande stadgandet om förverkande av vinst, att han ansett sig icke kunna låta förverkandet avse den

vara, över vilken gärningsmannen förfogat i strid mot utfästelsen, med hänsyn till de fall, då gärningsmannen ej vore ägare av varan. Visserligen skulle möjligen för sådana fall kunna stadgas, att gärningsmannen skulle förpliktas utgiva varans värde, men detta skulle enligt departementschefens mening särskilt för rederier och speditörer innebära en påföljd, som ingalunda alltid stode i rättvist förhållande till överträdelsen.

För att skapa skydd mot utländsk övervakning föreskrev krigshandelslagen i 3 § straff för den som under tid, då förordnande enligt 1 § vore gällande, genom att lämna underrättelse om egen eller annans verksamhet eller genom att främja inhämtande av sådan underrättelse medverkade till övervakning rörande sådan in- eller utförsel eller förfogande över eller befordran av varor, som avsåges i lagen, därest övervakningen utlovades av främmande makt eller gärningsmannen insett eller bort kunna inse, att den vore av beskaffenhet att tjäna främmande makts intressen. Under vissa betingelser var dock ett förfarande, som eljest skulle falla under ifrågasvarande bestämmelse, straffritt, nämligen för den händelse gärningen ägde stöd av lag, handelsbruk eller annan sedvänja, eller om gärningsmannen endast på övligt sätt bevakat rätt eller utfört talan — vilket undantag särskilt hade praktisk betydelse i de talrikt förekommande målen inför utländsk prisdömstol — eller om vederbörande handlat i överensstämmelse med s. k. anvisning, som lämnats av behörig svensk myndighet, eller av annan sådan anledning ägt fog för gärningen.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottet vid 1916 års riksdag yttrade, att det i 3 § givna stadgandet vore avsett att allenast rikta sig mot det av kriget föranledda handelsspionaget och mot de upplysningar av eljest icke bruklig art, som man i och för nämnda spionage sökt tvinga de svenska näringsidkarna att lämna eller eljest sökt förskaffa sig, medan däremot de upplysningar, som av gammalt vare sig i enlighet med allmänna bruk eller på grund av särskild uppgörelse i viss handelsförbindelse redan före kriget brukat lämnas, icke fölle under förbudet. I enlighet härmed vore enligt utskottets mening tillåtna exempelvis de meddelanden en speditör i enlighet med speditiionsuppdragets natur lämnade sina uppdragsgivare, liksom den kontroll en innehavare av en patentlicens eller en generalagent eller annan försäljare brukade underkasta sig från patenthavarens eller fabrikantens sida allenast för att denne skulle äga trygghet att en avtalad distriktsgräns för licensen eller försäljningen respekterades. Likaledes ansåg utskottet tydligt, att en person i Sverige, vilken erhållit varor för befordran i tillåten transitering till visst land, vore både berättigad och skyldig att redovisa för uppdragets fullgörande till uppdragsgivare även inom annat land.

För de i 2 och 3 §§ kriminaliserade handlingarna utgjorde straffet böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller fängelse i högst ett år. För upprepat brott kunde dock enligt 4 § straffarbete i högst två år ådömas.

Allmän åklagare skulle enligt 5 § i lagen vara pliktig att om anhängigförande av åtal ofördröjligen underrätta justitiekanslern, vilken ägde för-

ordna om åtalets nedläggande. Detta stadgande, som tillkom efter förslag av det sammansatta utskottet, motiverades av utskottet med att det med hänsyn till den understundom ömtåliga innebörden av förhållanden, om vilka i lagen vore fråga, syntes påkallat, att lämplig garanti skapades mot fullföljd av förhastade åtal.

Lagen skulle enligt 7 § icke äga tillämpning å främmande makts beskickning här i riket eller å konsul, som vore här anställd i främmande makts tjänst och vore dess undersåte samt icke här i riket dreve handel eller annan näring, ej heller å den som vore konsulatstjänsteman hos sådan konsul och vore samma makts undersåte. Det sammansatta utskottet framhöll, att i fråga om sådana i främmande makts tjänst anställda konsuler och konsulatstjänstemän, vilka icke vore helt undantagna från lagens tillämplighetsområde, det i 3 § meddelade förbudet icke drabbade avgivande av övliga handels- och konsularrapporter eller utövande av annan konsulär verksamhet, i den mån densamma stode i överensstämmelse med vad som enligt internationell sedvänja kunde anses tillhöra egentlig konsultjänst.

I övergångsbestämmelserna till 1916 års lag upptogs på förslag av utskottet ett särskilt stadgande om vissa utfästelser, vilka avgivits innan lagen trädde i kraft. Stadgandet innebar, att Konungen, därest han vid lagens utfärdande meddelade förordnande, som avsåges i lagen, skulle jämväl kunna föreskriva, att, därest utfästelse givits före lagens ikraftträdande men efter den 10 mars 1916, utfästelsen icke skulle vara gällande med mindre tillstånd till densamma söktes inom trettio dagar efter det lagen trätt i kraft samt sökt tillstånd bleve beviljat eller ock inom nämnda tid tillstånd meddelats i därom utfärdad kungörelse. Hade tillstånd å utfästelsen meddelats, skulle i fråga om handling, som därefter företoges i strid mot utfästelsen, vad i 2 § samt 4—6 §§ stadgades äga motsvarande tillämpning.

Utskottet, vars ändringsförslag i denna del närmast föranletts av vissa erinringar av lagrådets majoritet, hade anfört:

Såsom i lagrådet erinrats, innehåller lagen icke några stadganden angående dess tillämplighet på förhållanden, som inträtt eller grundlagts redan vid tiden för dess ikraftträdande. Såvitt angår 2 och 3 §§ uppstår väl icke härigenom någon oklarhet eller tvekan. Stadgandet i 2 § förutsätter nämligen enligt sin lydelse, att Kungl. Maj:ts godkännande enligt lagen erhållits på den sedermera brutna utfästelsen. Eljest inträder här ej straffbarhet. I fråga om 3 § förhåller sig tydligen däremot så, att en upplysning, som efter det lagen trätt i kraft lämnas i strid mot stadgandet i nämnda paragraf, faller under straffbudet, även om den gives till fullgörande av en tidigare åtagen utfästelse. I en dylik äldre utfästelse ligger, såsom lagrådets majoritet erinrat, icke fog för meddelande av sådana upplysningar, som numera äro i lag förbjudna.

Beträffande åter lagens återverkan på den civilrättsliga giltigheten av äldre utfästelser av den beskaffenhet 1 § avser, lämnar lagen själv icke något svar på frågan härom. Att, såsom en ledamot av lagrådet hemställt, överlämna spörsmålet att med ledning av allmänna rättsgrundsatser besvaras av domstolspraxis, synes utskottet icke tillrådligt. För envar, som av frågan beröres, skulle härigenom uppstå en alltför besvärande osäkerhet om hans verkliga rättsställning.

Utskottet har därför funnit sig böra utarbeta förslag till bestämmelser i förevarande avseende; och har utskottet därvid letts av den uppfattning, att i fråga om utfästelser, givna efter den dag den kungliga propositionen i ämnet är dagtecknad, principen om offentlig myndighets tillstånd såsom förutsättning för utfästelsens giltighet bör komma till användning, varemot frågan om äldre utfästelsers giltighet synes böra vara att bedöma fullt oberoende av den nya lagstiftningen.

Med stöd av lagen den 17 april 1916 utfärdades samma dag en förordning (Sv. förf.-saml. nr 104), varigenom de i lagens 1 § och övergångsbestämmelser avsedda utfästelserna förklarades icke vara gällande med mindre tillstånd till desamma meddelades.

Genom skrivelse den 25 april 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens handelskommission att för särskilda fall meddela tillstånd eller anvisning, som avsåges i krigshandelslagen. Härvid gjordes dock den begränsningen, att ärende angående tillstånd till utfästelse, som kunde antagas gå utöver utfästelse i enlighet med formulär, vilket enligt anvisning av handelskommissionen eller utrikesdepartementets rättsavdelning dittills för motsvarande fall allmänligen använts, skulle hänskjutas till Kungl. Maj:t. Likaledes skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning ärende av större principiell betydelse eller praktisk räckvidd ävensom varje ärende, angående vilket någon av handelskommissionens ordförande ansåge lämpligt påkalla sådan underställning. I fråga om kungörelse om allmänt godkännande av vissa utfästelser eller om anvisning, som ej allenast avsåge visst fall, hade Kungl. Maj:t även förbehållit sig beslutanderätten.

Ett inom justitiedepartementet upprättat lagförslag med i sakligt hänseende väsentligen samma innehåll som 1916 års lag har den 13 september 1939 remitterats för yttrande av *kommerskollegium* och *statens handelslicensnämnd*. I avgivna utlåtanden ha dessa myndigheter tillstyrkt lagstiftning i enlighet med förslaget.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen nödgades svenska importörer och andra näringsidkare under de första åren av världskriget 1914—1918 underkasta sig alltmera vittgående inskränkningar och kontroll i de krigförande staternas intresse. De svenska statsmakterna funno sig slutligen föranlåtna att genom lagstiftning söka förebygga de ur skilda synpunkter betänkliga verkningarna av denna utveckling. Genom den s. k. krigshandelslagen av år 1916 lades ekonomiska utfästelser av enskilda gentemot främmande makt under statlig kontroll och kriminaliserades olika former av medverkan till utländsk övervakning.

Krigshandelslagen skapade sålunda möjlighet att överblicka ingångna förpliktelser och förhindra alltför långt gående åtaganden. En viss enhetlighet i utfästelsesystemet kunde härigenom åvägabringas. En betydelsefull verkan av lagstiftningen visade sig däri, att den hos de krigförande makterna skapade tilltro till att de av den svenska regeringen uppdragna riktlinjerna för landets handelspolitik följdes. Lagstiftningen visade sig även — trots att den kom till stånd först närmare två år efter krigsutbrottet — utgöra ett

verksamt skydd mot den utländska övervakningen. Överhuvud taget torde den ha påverkat den allmänna uppfattningen och stärkt de svenska affärsmännens vilja och förmåga att göra motstånd mot utländska påtryckningar, som ej vore förenliga med det svenska folkhushållets intressen.

Den senaste tidens händelser jämte erfarenheterna från världskrigets dagar synas böra föranleda till att frågan om en ny krigshandelslagstiftning utan dröjsmål upptages till övervägande.

Därest en krigshandelslag under den närmaste tiden kommer till stånd, torde man med fog kunna antaga, att den skall högst väsentligt försvåra, att sådant utländskt inflytande gör sig gällande inom det svenska näringslivet som är till skada för våra handelspolitiska intressen och därmed för vår folkförsörjning.

En ny lagstiftning i ämnet torde i allt väsentligt kunna byggas på 1916 års lag. Det remitterade förslaget är resultatet av en huvudsakligen formell överarbetning av denna lag. Vissa ändringar ha emellertid föreslagits. Sålunda har stadgandet om Konungens rätt att förordna om tillståndsplikt i fråga om vissa utfästelser ansetts böra bringas i närmare överensstämmelse med motsvarande föreskrifter i de under innevarande år tillkomna fullmaktslagarna av kristidskaraktär. Därvid har 1939 års valutalag fått tjäna som närmaste förebild. Då riksdagen är samlad, bör alltså sådant förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke. Mellan riksdagarna skall Konungen äga giva dylikt förordnande, vilket dock i sådant fall icke utan riksdagens gillande får gälla längre än till dess trettio dagar förflutit från nästkommande riksdags början.

Behovet av skydd mot utländsk övervakning tillgodoses givetvis i avsevärd mån, därest riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 3 till den urtima riksdagen om vissa ändringar i 8 kap. strafflagen m. m. Enligt detta förslag skall 21 a § i nämnda kapitel avse även utlänning samt vidare utvidgas till att omfatta jämväl anskaffandet för främmande makts räkning av uppgifter angående förhållanden, vilkas meddelande till sådan makt kan skada rikets folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt. Vidare har i ett särskilt lagrum i 8 kap. (21 b §) föreslagits straff för förberedelse till sådan spioneriverksamhet.

Då stadgandet i 3 § av 1916 års lag om skydd mot övervakning har ett i vissa hänseenden vidare innehåll än de föreslagna bestämmelserna i 8 kap. strafflagen och icke lämpligen synes kunna undvaras i en lagstiftning av den särskilda art, varom här är fråga, torde det med vissa formella jämkningar böra upptagas i en ny krigshandelslagstiftning. Straff enligt detsamma synes dock ej böra ådömas, om gärningen jämlikt nämnda strafflagskapitel medför svårare straff.

Även i ett annat hänseende synes en avvikelse från 1916 års lag böra göras. På grund av den ömtåliga och i många fall säkerligen svårbedömda karaktären av de spörsmål, varom här är fråga, bör åklagare vara pliktig att inhämta tillstånd av justitiekanslern, innan han anhängiggör talan för brott mot lagstiftningen. Bestämmelsen i 1916 års lag om skyldighet för åklagare att underrätta justitiekanslern om åtals anhängiggörande torde icke

innefatta tillräckliga garantier mot förhastade åtal. Det måste anses själfallet, att justitiekanslern kommer att behandla dylika ärenden med den största skyndsamhet.

Den nu ifrågasatta lagstiftningen torde böra träda i kraft dagen efter den då lagen utkommit i Svensk författningssamling. Med hänsyn till att snabba åtgärder synas vara av behovet påkallade, torde det vara lämpligt, att Kungl. Maj:t redan vid lagens utfärdande med stöd av densamma förordnar om tillståndsplikt i fråga om de utfästelser, varom är fråga. Då en sådan åtgärd kräver samtycke av riksdagen, då denna är samlad, torde hemställan om dylikt godkännande böra göras hos den urtima riksdagen.

Skyldighet att söka tillstånd synes böra gälla även i fråga om sådana utfästelser, som avgivits före lagens ikraftträdande men efter det dess huvudsakliga innehåll blivit allmänt bekant. I övergångsbestämmelser till lagen torde därför böra stadgas, att om vid lagens utfärdande meddelas förordnande om tillståndsplikt, utfästelse, som givits före lagens ikraftträdande men efter viss angiven dag, förslagsvis dagen för Kungl. Maj:ts beslut att avlåta proposition till riksdagen, icke skall vara gällande med mindre tillstånd till densamma erhålles. En liknande föreskrift fanns i övergångsbestämmelserna till 1916 års lag och hade tillkommit på förslag av det sammansatta utskottet, vars uttalanden i frågan återgivits i den i det föregående lämnade redogörelsen.

Tillståndsplikt skulle sålunda icke föreligga i fråga om utfästelse, som avgivits sistnämnda dag eller tidigare. Det föreslagna stadgandet om skydd mot utländsk övervakning måste emellertid anses tillämpligt jämväl å äldre utfästelser.

Då den ifrågasatta nya lagstiftningen föranledes av rådande utomordentliga förhållanden, synes giltighetstiden för densamma böra begränsas och lagen gälla allenast till den 31 mars 1941.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Tage Evers.

¹ Denna bilaga, vilken, bortsett från att dagen för propositionen ej angivits i övergångsbestämmelserna, är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 september 1939.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 september 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessorn Gunnar Danielson.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 september 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för utrikes- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 19 september 1939 avgivna utlåtande över det den 15 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.*; därvid föredraganden hemställer

dels att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att samtycka till att Kungl. Maj:t vid utfärdande av lag i ämnet meddelar sådant förordnande, som i lagen avses, att gälla tills vidare.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.